

Лук'янчиков Є.Д.

*Національний технічний
університет України «КПІ»,
д.ю.н., професор*

Lukyanchikov Ye.D.

*National Technical University
of Ukraine «KPI», Doctor of
Law, Professor*

СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ – ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Правова політика є одним із видів державної політики, зазначає С. Ф. Орлов [1, с. 193], а М. В. Костицький серед її завдань виділяє – розв'язання юридичними засобами соціальних проблем та підтримання правопорядку [2, с. 26]. Для рішучої боротьби із злочинністю, наголошує В. Я. Тацій, мають бути виділені пріоритети, до яких відносить запобігання і стримування злочинності, що посягає на права людини, економічної, екологічної, організованої, професійної та рецидивної злочинності [3, с. 10].

Одним із напрямів реалізації державної політики у сфері боротьби зі злочинністю є формування кримінального процесуального законодавства, яке б відповідало потребам сьогодення та озброєння слідчих надійним арсеналом засобів пізнавальної діяльності з розслідування кримінальних правопорушень. Певним кроком у цьому можна розглядати чинний КПК України. Передбачена у ньому система засобів отримання нових доказів та перевірки наявних, може розглядатися як відповідь держави і суспільства на зміни, що останнім часом відбулися у структурі і характері злочинності. На даний час забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування є завданням кримінального провадження (ст. 2 КПК). Відповідно до КПК 1960 р. виконання даного завдання забезпечувалося оптимальним поєднанням пізнавального інструментарію двох видів діяльності: кримінально-процесуальної і оперативно-розшукової. Реалізація кожного виду діяльності покладалася на відповідні державні органи і посадових осіб.

Слід звернути увагу на те, що у науковій і навчальній літературі радянського періоду загально визнаною була позиція про те, що оперативно-розшукову і кримінально-процесуальну діяльність змішувати небезпечно. Зрощування цих двох функцій, а тим більше поєднання в одній особі або одному органі, неприпустимо, оскільки це може негативно позначитися на оцінці доказів, об'єктивності розслідування, формуванні висновків у кримінальному провадженні.

Прагненням розширити пізнавальні можливості органів досудового розслідування слід вважати новації чинного КПК України. В першу чергу це стосується зміни найменування слідчих дій. Глава 20 має назву «Слідчі (розшукові) дії, а в ст. 223 наводиться визначення таких дій, до яких відносяться дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні».

Певною новацією є глава 21 «Негласні слідчі (розшукові) дії». Під негласними слідчими (розшуковими) діями розуміють – різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом (ст. 246).

Отже, Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р. суттєво розширює перелік процесуальних засобів державної політики у сфері боротьби зі злочинністю. Аналіз норм глави 21 дозволяє дійти висновку, що негласні слідчі (розшукові) дії за своїми пізнавальними прийомами збігаються з однойменними оперативно-розшуковими заходами, що передбачені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». В ст. 246 визначаються підстави, а точніше умови, за яких можуть проводитися негласні слідчі (розшукові) дії: а) відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб; б) проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

У даній статті визначаються суб'єкти проведення негласних слідчих (розшукових) дій - слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням уповноважені оперативні підрозділи визначених у цій статті міністерств і відомств (виділено – Є. Л.). Зазначена обставина має суттєве значення і спрямована на приведення норм КПК у відповідність до вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Даним законом застосування оперативно-розшукових заходів покладається на оперативні підрозділи визначених служб і відомств, а не на органи дізнання, як це мало місце у попередньому КПК.

Зазначені нововведення, з одного боку, суттєво розширюють засоби одержання інформації слідчим, а з іншого, він наділяється правом застосування пізнавальних прийомів, що є притаманними оперативним підрозділам, за своєю сутністю вони нагадують оперативно-розшукові заходи, але не замінюють останні. Пізнавальні прийоми набули кримінально-процесуальної форми, а тому не слід казати про те, що в КПК закріплено оперативно-розшукові заходи. Оперативно-розшукові заходи

були і залишаються інструментарієм пізнавальної діяльності в оперативно-розшуковій діяльності оперативних підрозділів.

В окрему групу виділяються дії, що пов'язані з втручанням у приватне спілкування. Загальні положення про втручання у приватне спілкування викладені в ст. 258 чинного КПК. У ній визначаються різновиди втручання в приватне спілкування, якими є: 1) аудіо-, відеоконтроль особи; 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції; 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем. В результаті такого втручання може бути отримана важлива інформація про обставини злочину. Постає питання про можливість її використання в процесі розслідування як доказів. Докази формуються в процесі проведення слідчих або інших процесуальних дій, які певною мірою пов'язані з втручанням в права та інтереси осіб, до яких вони звернені. Крім того, наступний третій параграф має назву «Інші види негласних слідчих (розшукових) дій». В такому випадку в ст. 258 КПК слід зазначити, що втручання в приватне спілкування відбувається в процесі проведення відповідних слідчих дій, перелік яких наведений у даній статті.

Певні сумніви викликає віднесення до слідчих, навіть негласних дій, «виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації» ст. 272 КПК. За характером і змістом це нагадує тактичну операцію, яка включає систему організаційних, оперативно-розшукових і тактичних заходів входження в злочинну групу і отримання інформації, що має значення для розкриття злочину. Якщо розглядати ці дії як слідчі, виникають сумніви щодо строків, які передбачені для її проведення – шість місяців або строк досудового розслідування.

Цікаво визначити і роль слідчого у проведенні даної слідчої (розшукової) дії. Якщо вона полягає у наданні доручення оперативним підрозділам, у чому тоді сутність слідчої дії? Це є традиційний оперативно-розшуковий захід, що проводиться оперативним підрозділом за завданням слідчого для отримання необхідної інформації. Даний вид діяльності і відносини, що при цьому виникають регулюється спеціальним Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Як висновок слід зазначити, що незважаючи на видимі перспективи розширення засобів забезпечення реалізації державної політики в сфері боротьби із злочинністю, шляхом включення до КПК негласних слідчих дій, їх перелік і порядок проведення потребують подальшого опрацювання та унормування.

1. Orlov S. F. *Osoblyvosti pravovoi polityky Ukrainy* / S. F. Orlov // *Derzhavotvorennia ta pravotvorennia v Ukraini: problemy ta perspektyvy: materialy Druhoi zvitnoi naukovoï konferentsii* (m. Lviv, 29 liutoho 2008 r.). – Lviv, 2008. – S. 193-195.
2. Kostytskyi M. V. *Vidnovne pravosuddia v konteksti pravovoi polityky v Ukraini [Elektronnyi resurs]* / M. V. Kostytskyi // *formuvannia ukrainskoi modeli vidnovnoho pravosuddia: materialy Mizhnarodnoi konferentsii* (m. Kyiv, 10-11 liutoho 2005 r.). *Rezhym dostupu: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/F597C9FC08117043C3256FC50049FFF4?OpenDocument>*. – *Nazva z ekranu*.
3. Tatsii V. Ya. *Problemy formuvannia pravovoi polityky v Ukraini* / V. Ya. Tatsii // *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. – 1994. - № 2. – S. 3-13.

Лук'янчиков Є.Д. Слідчі (розшукові) дії – засоби реалізації державної політики у сфері боротьби зі злочинністю

В даній статті розглядаються нововведення, які з одного боку, суттєво розширюють засоби одержання інформації слідчим, а з іншого, він наділяється правом застосування пізнавальних прийомів, що є притаманними оперативним підрозділам, за своєю сутністю вони нагадують оперативно-розшукові заходи, але не замінюють останні. Пізнавальні прийоми набули кримінально-процесуальної форми, а тому звертається увага на те, що не слід говорити про закріплення в КПК оперативно-розшукових заходів. Оперативно-розшукові заходи були і залишаються інструментарієм пізнавальної діяльності в оперативно-розшуковій діяльності оперативних підрозділів.

У висновку автор зазначає, що незважаючи на видимі перспективи розширення засобів забезпечення реалізації державної політики в сфері боротьби із злочинністю, шляхом включення до КПК негласних слідчих дій, їх перелік і порядок проведення потребують подальшого опрацювання та унормування.

Лукьянчиков Е.Д. Следователи (розыскные) действия - средства реализации государственной политики в сфере борьбы с преступностью

В данной статье рассматриваются нововведения, которые с одной стороны, существенно расширяют способы получения информации следователем, а с другой, он наделяется правом применения познавательных приемов, которые присущи оперативным подразделениям, по своей сути они напоминают оперативно-розыскные мероприятия, но не заменяют последние. Познавательные приемы получили уголовно-процессуальной формы, а потому обращается внимание на то, что не следует говорить о закреплении в УПК оперативно-розыскных мероприятий. Оперативно-розыскные мероприятия были и остаются инструментарием познавательной деятельности в оперативно-розыскной деятельности оперативных подразделений.

В заключении автор отмечает, что несмотря на видимые перспективы расширения средств обеспечения реализации государственной политики в сфере

борьбы с преступностью, путем включения в УПК негласных следственных действий, их перечень и порядок проведения потребует дальнейшей обработки и нормирования.

Lukyanchikov Ye.D. Investigators (search) action - means of state policy in the fight against crime

In this article the innovation, on the one hand, significantly expanding the means of obtaining information investigators, on the other, it is empowered to use cognitive techniques that are specific to the operational units, in essence they resemble but do not replace the latter. Cognitive techniques acquired forms of criminal procedure, and therefore draws attention to the fact that we should not talk about consolidation in the CPCU search operations. Operational search measures were and are the tools of cognitive activity in the operational activities of operational units.

In conclusion, the author notes that despite the apparent prospects for expanding the means of implementation of the state policy in the sphere of combating crime, by including to CPCU covert investigation, they list and order of need for further processing and normalization.